

Leesfragmenten 'Verplaats jezelf eens in een bulldozer'

Workshop Gerda Blees Dag van de Literatuurkritiek 2021

Gerda Blees gaf op 28 oktober 2021 een online workshop met dit lesmateriaal tijdens de Dag van de Literatuurkritiek, een organisatie van deBuren en De Reactor. Ontdek meer lesmateriaal uit de geschiedenis van de Dag van de Literatuurkritiek via www.deburen.eu/dvdlk

Vuilniszak

Ik ben een vuilniszak. Vier handen dragen me door een bos. De handen van hijgende mannen. Takken schuren langs mijn buitenkant. Takken knappen onder het gewicht van de mannen. Ik word neergezet op koude grond en zak langzaam ineen. Op zich is het een heldere nacht. De mannen graven een gat naast een boom. Ze hoeven zichzelf niet bij te schijnen. Een haas schiet weg. Een uil volgt de wegschietende haas. In de verte het geluid van een snelweg. Ik word in het gat getild en bedekt met aarde. In mij zit een dood meisje. Ze voelt nog warm aan. Ze is niet groot. Er zou makkelijk nog een meisje bij passen. De kou van de grond trekt door me heen. Het meisje voelt steeds minder warm aan.

Joubert Pignon, *Er gebeurde o.a. niets*. Atlas Contact, 2012

1 minuut en 5 seconden

Als iemand mij nou maar

Als iemand mij nou maar
had opgeraapt
en in zijn zak gestopt
en daar gelaten had,
dat af en toe een hand mij vond,
voelde hoe zacht ik was
en dan weer losliet.
Of op de vensterbank gelegd,
op 't nachtkastje,
in een rommeldoos.
De keukenla!
Ik heb nog nooit een reis gemaakt,
ik moest zo nodig wortel schieten.
Als iemand mij nou maar had opgeraapt,
er was niets aan de hand geweest,
ik was kastanjebruin geweest,
ik had geglansd, geglansd,
wat later was ik wat gaan rimpelen,
en dan, nou ja, maar nu,
nu moet ik onvrijwillig transformeren
en niet zo'n beetje ook.
En steeds als ik zo ongeveer
gewend ben aan mijn nieuwe vorm,
steeds als ik zo min of meer
geaccepteerd heb
dat ik ben zoals ik ben,
dan ben ik alweer anders.
En als het nu zo was dat ik gekozen had
om zo te zijn, dat ik het wilde:
steeds een ring erbij,
zoveel soortgenoten aan mijn takken
in hun veilig stekelhuis,
zo anders dan ikzelf,
maar wat weet ik het nog goed.

Ik heb het opgegeven
te zijn zoals ik ben.
Ik groei maar mee
met wie ik worden zal.
Af en toe hoor ik
dat iemand zegt
hoe mooi ik ben.
In mijn schaduw
gebeuren dingen
die de moeite waard zijn.

Tjitske Jansen, *Het moest maar eens gaan sneeuwen*. Podium, 2003

1 minuut 35

Wat ik nu meemaak is met geen pen te beschrijven. Nog even afgezien van de scheur, die van mij twee helften heeft gemaakt, achter elkaar geschoven in scheppers linkerborstzak, waardoor ik in feite twee snippers ben geworden, heb ik nu ook nog te stellen met een donker, regelmatig kloppend geluid. Ik ben met mijn afbeelding tegen scheppers lichaam aan gekomen, in een zweterige duisternis, en het is alsof ik met mijn oor op een grote trom ben gedrukt. Elke tel hoor ik een dreun, die soms wordt versneld en dan is er ook een soort balg te horen. Dat is het woord, balg, mijn wereld gaat nu zwaar ruisend op en neer.

Tot mijn verbazing heeft schepper, na de voortuin te zijn ingerend, niet de bestelwagen genomen, maar de fiets. Later zou ik begrijpen waarom. Vlak bij het hek van het pad dat de oprijlaan wordt genoemd heeft de storm een boom ontworteld, dwars over de tuin en het pad. Terwijl schepper zijn fiets over de boom sleurde, werd het gebalg zwaarder en het gedreun onregelmatiger en radelozer. Zo vlak bij een lichaam ben ik nooit geweest. Het is krankzinnig, ik heb heel mijn raamwerk en mijn linnen moeten verliezen om zo dicht op iemands huid te zitten. Ik begin er iets van te begrijpen, van hoe het is om van vlees te zijn en te ademen, en een hart te hebben, dat je opjuint als was je een schip voor een storm uit. Hoe houden ze het met zichzelf uit, de mensen?

Willem Jan Otten, *Specht en zoon*. Van Oorschot, 2004

1 minuut 40

Een nieuwe dosis nicotine vindt zich een weg naar zijn brein. Zijn bloedvaten vernauwen zich. Adrenaline, dopamine en serotonine komen vrij. Dit is ontspanning. Pure ontspanning, voor slechts dertig cent per sigaret. Net als Petrus vragen wij ons af hoe hij zo lang zonder ons heeft kunnen leven. Hoe hij ooit heeft kunnen denken, zoals hij gisteren nog deed, dat wij niet goed voor hem waren. 'Vertrouw op je gevoel,' hoort hij Melodie zeggen, en Petrus voelt dat het goed is wat hij doet. De innerlijke rust die wij hem brengen is ongeëvenaard. Slechts twee trekjes heeft hij nodig om weer tot zichzelf te komen, na een periode van jaren waarin hij de draad van zijn leven overduidelijk helemaal is kwijtgeraakt. Hoeveel mensen hun verstand niet zouden verliezen als ze ons niet hadden; wij hebben geen exacte aantallen, maar Petrus vormt het onbetwistbare anekdotische bewijs. Als hij gewoon was blijven roken zou hij nooit zijn meegegaan in dat plan om op te houden met eten.

En dan hebben we het nog niet eens over Liesbeth gehad, die op het dak van het politiebureau net haar derde trekje neemt, in de onbewust met Petrus gedeelde wetenschap dat wij hen zullen redden, niet van de dood, niet van ziekte — ze weten best dat er wordt beweerd dat wij juist dodelijke ziektes veroorzaken, maar zo zijn er wel meer dingen die niet gezond zijn op de langere termijn — maar van hun ongemak, hun woede en hun angst. De neerslag die wij achterlaten in hun longen nemen ze graag op de koop toe bij wat wij hun te bieden hebben: een aangenaam moment om eindelijk even helder na te kunnen denken.

Gerda Blees, *Wij zijn licht*. Podium, 2020

1 minuut 15

Leesopdracht: posities in de leesfragmenten

Wat is het effect van de perspectiefkeuze op de manier waarop je als lezer de situatie bekijkt?

- Kennis – wat weet de verteller, anders dan wat een mens zou weten?
- Moraal – hoe oordeelt de verteller over wat er gebeurt, anders dan een mens zou oordelen?
- Gevoel – wat voelt de verteller, anders dan wat een mens zou voelen?
- Tijd – hoe ervaart de verteller de tijd, anders dan een mens dat zou doen?

Schrijfpdracht

Een maatschappelijk vraagstuk / 'het kwaad' dat je bezighoudt.

- A) Corona
- B) Klimaatverandering, CO2-uitstoot.
- C) Ontbossing
- D) Etnisch profileren door de politie
- E) Anders

Een persoon / personage met wiens handelen je het niet eens bent.

- A) Iemand die zich wel / niet laat vaccineren
- B) Iemand die vliegvakanties verkoopt / iemand die actie voert voor het klimaat
- C) Een houthandelaar / een natuurbeschermer
- D) Een politieagent die iemand aanhoudt vanwege zijn huidskleur
- E) Anders

Een situatie waarin de persoon zich bevindt.

- A) Personage gaat op bezoek in een verzorgingstehuis
- B) Personage zit in de bus op weg naar een vliegveld
- C) Personage loopt door een bos
- D) Personage houdt iemand van kleur aan die in een dure auto rijdt
- E) Anders

Een voorwerp dat een ander perspectief kan bieden op het handelen van die persoon.

- A) Het verplichte mondkapje van het personage
- B) Het stopknopje in de bus waar het personage in zit
- C) Een stapel boomstammen van bomen die zijn omgehakt
- D) De dure auto van de persoon van kleur
- E) Anders